

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

Економіко-гуманітарний інститут, гуманітарний факультет
(повне найменування інституту, назва факультету)

Кафедра міжнародних економічних відносин
(повна назва кафедри)

КВАЛІФІКАЦІЙНА ДИПЛОМНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**на тему «Злиття та поглинання як засіб досягнення стратегічних цілей
суб'єктів міжнародного бізнесу»**

Виконала

Студентка 2 курсу, групи ГФ-218м
спеціальності 292 «Міжнародні економічні
відносини», ОПП «Міжнародний бізнес»
(код і назва напрямку підготовки, спеціальності)

Подолян Ю.О.

(прізвище та ініціали студента)

Керівник Лазнева І.О.

(прізвище та ініціали)

Рецензент Трофименко К. Е.

(прізвище та ініціали)

м. Запоріжжя
2019 рік

РЕФЕРАТ

КДМР: 118 с., 11 рис., 1 табл., 11 формул, 70 джерел, 2 додатки.

Мета роботи – з'ясування процесу злиття та поглинання задля розробки організаційно-економічного механізму захисту підприємства від недружніх поглинань.

Об'єкт дослідження - функціонування суб'єктів міжнародного бізнесу в умовах глобалізації економічних процесів.

Предмет дослідження - злиття та поглинання як засіб розширення присутності транснаціональних корпорацій на глобальних ринках.

Методи дослідження - діалектичний; групування і класифікації; історичний та логічний; аналізу та синтезу; статистичний; абстрактно-логічний; графічний і табличний.

Анотація. В роботі розглянуто різницю підходів до тлумачення поняття «злиття та поглинання» і його складових в Україні та закордоном. Виявлено мотиви та особливості здійснення операцій злиття та поглинання у галузі страхування. Описано становлення і розвиток правового регулювання процесів злиття та поглинання на найбільш впливових світових ринках. Встановлено наслідки розширення меж впливу транснаціональних корпорацій на діяльність національних підприємств країн світу. На основі аналітичних звітів проаналізовано показники процесів злиття та поглинання у різних галузях світової економіки станом на 2018 рік. Визначено напрями розвитку та основні тенденції процесів злиття та поглинання на 2019 рік. Запропоновано вдосконалення механізму формування захисту суб'єктів міжнародного бізнесу від недружніх поглинань.

ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ, РИНОК ЗтаП, ГАЛУЗІ ЕКОНОМІКИ, СТРАХОВІ КОМПАНІЇ, ТНК, РОЗШИРЕННЯ КОМПАНІЙ, МІЖНАРОДНІ ІНВЕСТИЦІЇ.

Аннотация. В работе рассмотрена разница подходов к толкованию понятия «слияния и поглощения» и его составляющих в Украине и за рубежом. Выявлено мотивы и особенности осуществления операций слияния и поглощения в области страхования. Описаны становление и развитие правового регулирования процессов слияния и поглощения на наиболее влиятельных мировых рынках. Установлено последствия расширения границ влияния транснациональных корпораций на деятельность национальных предприятий стран мира. На основе аналитических отчетов проанализированы показатели процессов слияния и поглощения в различных отраслях мировой экономики по состоянию на 2018 год. Определены направления развития и основные тенденции процессов слияния и поглощения на 2019 год. Предложено усовершенствование механизма формирования защиты субъектов бизнеса от недружественных поглощений.

СЛИЯНИЯ И ПОГЛОЩЕНИЯ, РЫНОК С_иП, ОТРАСЛИ ЭКОНОМИКИ, СТРАХОВЫЕ КОМПАНИИ, ТНК, РАСШИРЕНИЕ КОМПАНИЙ, МЕЖДУНАРОДНЫЕ ИНВЕСТИЦИИ.

Abstract. The paper considers the difference in approaches to the interpretation of the concept of «mergers and acquisitions» and its components in Ukraine and abroad. The motives and features of the mergers and acquisitions transactions in the insurance industry are revealed. The formation and development of mergers and acquisitions' legal regulation in the most influential world markets are described. The consequences of transnational corporations' expanding influence on the activities of national enterprises are established. Based on analytical reports, indicators of mergers and acquisitions in major sectors of the world economy in 2018 are analyzed. The development directions and main trends of the mergers and acquisitions scene for 2019 are determined. The improvement of the formation mechanism of the defense of business entities from hostile take-overs is proposed.

MERGERS AND ACQUISITIONS, M&A SCENE, ECONOMIC INDUSTRIES, INSURANCE COMPANIES, TNC, EXPANSION OF COMPANIES, INTERNATIONAL INVESTMENTS.

ЗМІСТ

Завдання на кваліфікаційну дипломну магістерську роботу.....	2
Реферат	4
Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів	8
Вступ.....	10
1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ.....	14
1.1 Злиття та поглинання як стратегія розширення суб'єктів міжнародного бізнесу	14
1.2 Класифікація процесів та підготовка процедури злиття та поглинання....	23
1.3 Правове середовище й регулювання процесів злиття та поглинання на наднаціональному рівні.....	31
2 ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОПЕРАЦІЙ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ.....	45
2.1 Галузевий аналіз сучасних тенденцій світових процесів злиття та поглинання.....	45
2.2 Механізм злиття і поглинання у галузі страхування.....	55
2.3 Наслідки злиття та поглинання для національного бізнесу країн світу	66
3 ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОГО БІЗНЕСУ ЧЕРЕЗ ПРОЦЕСИ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ	74
3.1 Конкурентні стратегії суб'єктів міжнародного бізнесу через процеси злиття та поглинання	74
3.2 Формування організаційно-економічного механізму забезпечення захисту підприємства від недружнього поглинання	80
4 ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	89
4.1 Аналіз потенційних небезпек	89
4.2 Заходи по забезпеченню безпеки	91
4.3 Заходи з виробничої санітарії та гігієни праці.....	94
4.4 Заходи безпеки у надзвичайних ситуаціях.....	100
4.4.1 Заходи з пожежної безпеки.....	100

4.4.2 Організація та забезпечення оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій.....	102
Висновки	106
Перелік джерел посилань	109
Додаток А Основні теорії, що пояснюють мотиви ЗтаП	117
Додаток Б Топ-20 найбільших глобальних угод ЗтаП за вартістю	118

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ

1. Колодяжна Т.В. Вплив процесів злиттів і поглинань компаній на конкурентоспроможність економіки України: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 / Харків. нац. ун-т буд-ва та архітектури. Харків, 2018. 257 с.
2. Mergers and Acquisitions – M&A. Investopedia : веб-сайт. URL: <https://www.investopedia.com/terms/m/mergersandacquisitions.asp> (дата звернення: 05.08.2019).
3. Молотников А. Е. Слияния и поглощения. Российский опыт: учеб. пособие. Изд. 2-ое, переработ. и доп. Москва : Вершина, 2007. 344 с.
4. Про підприємства в Україні : Закон України від 27 бер. 1991 р. № 887-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/887-12> (дата звернення: 05.08.2019).
5. Петленко Ю. В., Керімов П. О. Теоретичні аспекти злиття та поглинання. *Фінанси України*. 2013. № 8. С. 113-121.
6. Про акціонерні товариства : Закон України від 17 вер. 2008 р. № 514-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17> (дата звернення: 05.08.2019).
7. Тищенко А. Н., Хаустова В. Е. Понятийный аппарат в интеграционных процессах слияний и поглощений компаний. *Бизнес Информ*. 2008. № 12 (1). С. 78–90.
8. Єгорова Г.А. Злиття та поглинання в Україні: проблеми визначення дефініцій та основні мотиви укладання угод. *Наук. вісник Ужгородського національного університету. Сер. Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 6. Ч.1. С. 105-108.
9. Gaughan P.A. Mergers, Acquisitions, and Corporate Restructurings, 6th Edition. Hoboken, New Jersey : John Wiley & Sons, Inc., 2015. 688 p.
10. Решетько Н.И. Сущность слияний и поглощений и их влияние на конкурентоспособность компаний на рынке. *Интернет-журнал «НАУКОВЕДЕНИЕ»*. 2015. Том 7. № 2. С. 1-11. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/suschnost-sliyaniy-i-pogloscheniy-i-ih-vliyanie-na-konkurentosposobnost-kompaniy-na-rynke> (дата звернення: 09.09.2019).

11. Депамфилис Д. Слияния, поглощения и другие способы реструктуризации компании. Процесс, инструментарий, примеры из практики, ответы на вопросы / пер. с англ. Москва : ЗАО «Олимп-Бизнес», 2007. 960 с.
12. Cihan M., Tice S. Do diversified or focused firms make better acquisitions. *American Finance Associations Annual Meetings*. 2015. URL: https://pdfs.semanticscholar.org/e5b3/36e3a280dcd83ecee978ecbc617978e99c4a.pdf?_ga=2.177767719.340233005.1573927121-1868374852.1573927121 (дата звернення: 09.09.2019).
13. Табахарнюк М.О. Класифікація угод зі злиття та поглинання компаній у сучасній економіці. *Наук. Вісник Херсонського державного університету. Сер. Економічні науки*. 2017. Вип. 23. Ч. 2. С. 110-114.
14. Игнатишин Ю. В. Слияния и поглощения: стратегия, тактика, финансы. Спб. : Питер, 2005. 208 с.
15. Теоретичні та практичні аспекти здійснення злиттів та поглинань компаній / Хаустова В. Є. та ін. *Фінанси підприємств: проблеми теорії та практики* : кол. моногр. Харків : ТО Ексклюзив, 2013. С. 4–41.
16. Kelly J., Cook C., Spitzer D. Unlocking shareholder value: the keys to success. *Mergers & Acquisitions: A Global Research Report*. KPMG, 1999. 24 p. URL: https://pdfs.semanticscholar.org/9bf7/0c71d633d0e1657b7f5a4aadb4f78508cf22.pdf?_ga=2.247319558.340233005.1573927121-1868374852.1573927121 (дата звернення: 12.09.2019).
17. Ray D. E. What is merger and acquisition due diligence? CIO : веб-сайт. URL: <https://www.cio.com/article/2931585/what-is-merger-and-acquisition-due-diligence.html> (дата звернення: 12.09.2019).
18. DueDiligence2022: M&A in the digital age. Merrill Communications LLC, 2019. 31 p. URL: <https://www.merrillcorp.com/us/en/insights/reports/due-diligence-2022-m-a-in-the-digital-age.html> (дата звернення: 12.09.2019).
19. Подолян Ю. О. Развитие корпоративной культуры – основной ресурс повышения эффективности глобальных ТНК. *Генерування інновацій інклюзивного розвитку: національний, регіональний, міжнародний вимір*: тези доп. міжн.

- наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 4-5 жовтня 2018 р.). Запоріжжя, 2018. С. 171-174.
20. Пахомова Н. В. Регулирование сделок слияний и поглощений в США и ЕС: экономико-правовые рамки, современные тенденции, уроки для России. *Вестник Санкт-Петербургского университета. Сер. 5*. 2010. Вып. 4. С. 62-75.
21. Sherman Antitrust Act. Investopedia : веб-сайт. URL: <https://www.investopedia.com/terms/s/sherman-antitrust-act.asp> (дата звернення: 12.09.2019).
22. The Clayton Antitrust Act. Investopedia : веб-сайт. URL: <https://www.investopedia.com/terms/c/clayton-antitrust-act.asp> (дата звернення: 12.09.2019).
23. Hart-Scott-Rodino Antitrust Improvements Act of 1976. Investopedia : веб-сайт. URL: <https://www.investopedia.com/terms/h/hart-scott-rodino-antitrust-improvements-act-of-1976.asp> (дата звернення: 05.08.2019).
24. Securities Exchange Act of 1934. Investopedia : веб-сайт. URL: <https://www.investopedia.com/terms/s/seact1934.asp> (дата звернення: 12.09.2019).
25. The Williams Act. Investopedia : веб-сайт. URL: <https://www.investopedia.com/terms/w/williamsact.asp> (дата звернення: 12.09.2019).
26. Про транскордонне злиття товариств з обмеженою відповідальністю : Директива № 2005/56/ЄС від 26 жов. 2005. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_45877 (дата звернення: 12.09.2019).
27. Про Статут європейського товариства (SE) (ЄТ) : Регламент Ради (ЄС) № 2157/2001 від 8 жов. 2001. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_45877 (дата звернення: 12.09.2019).
28. Савецьук В.М. Правове регулювання злиття та приєднання юридичних осіб за правом України та європейського союзу: дис. ... канд. юр. наук: 12.00.03 / Нац. ун-т ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ, 2018. 207 с.
29. Про пропозиції поглинання : Директива № 2004/25/ЄС від 21 квіт. 2004. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_45877 (дата звернення: 12.09.2019).

30. Dutcik M. The legal analysis of mergers&acquisitions in the EU: Does it get us where we want to be? : Master's thesis. 2017. 60 p. URL: <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=143831> (дата звернення: 12.09.2019).
31. Давидович О. Світовий ринок злиттів і поглинань: економічний вимір та специфіка регулювання. *Журнал «Міжнародна економічна політика»*. 2007. № 1(6). С. 114-137.
32. International cooperation in merger cases as a tool for effective enforcement of competition law. Seventh United Nations Conference on Trade and Development, 6-10 July 2015. Geneva, 2015. 18 p. URL: https://unctad.org/meetings/en/SessionalDocuments/tdrbpconf8d4_en.pdf (дата звернення: 13.09.2019).
33. Global M&A Review 2018. MOODY'S, 2019. 78 p. URL: <https://www.bvdinfo.com/BvD/media/reports/Global-M-A-Review-2018.pdf> (дата звернення: 08.07.2019).
34. Ukrainian M&A Review 2018. KPMG International, 2019. 23 p. URL: <https://inventure.com.ua/upload/library/Ukrainian-MA-Review-2018-report-en.pdf> (дата звернення: 08.07.2019).
35. Global M&A Review Q1 2019. MOODY'S, 2019. 66 p. URL: <https://www.bvdinfo.com/BvD/media/reports/Global-M-A-Review-Q1-2019.pdf> (дата звернення: 08.07.2019).
36. 2019 Global chemical industry mergers and acquisitions outlook. Deloitte Touche Tohmatsu Limited, 2019. 20 p. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Energy-and-Resources/2019-global-chemicals-ind-mergers-acquisitions-report.pdf> (дата звернення: 09.07.2019).
37. Oil & Gas Mergers and Acquisitions Report—Yearend 2018. Deloitte LLC, 2019. 28 p. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/us/Documents/energy-resources/us-oil-and-gas-mergers-and-acquisitions-report.pdf> (дата звернення: 09.07.2019).

38. 2019 Insurance M&A outlook. Deloitte LLC, 2019. 28 p. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/us/Documents/financial-services/us-ma-insurance-outlook.pdf> (дата звернення: 10.07.2019).
39. Подолян Ю.О. Лазнева І.О. Галузевий аналіз сучасних тенденцій світових процесів злиття та поглинання. *Наук. вісник Ужгородського національного університету. Сер. Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 26. Ч.2. С. 39-43.
40. Caution shrouds optimism. KPMG International, 2019. 36 p. URL: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2019/05/caution-shrouds-optimism-global-banking-m-and-a-trends-2019.pdf> (дата звернення: 10.07.2019).
41. The race for game-changing transformation and strategic growth. KPMG International, 2019. 20 p. URL: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2019/03/consumer-and-retail-m-and-a-trends-2019.pdf> (дата звернення: 10.07.2019).
42. 2019 Global life sciences outlook. Deloitte Touche Tohmatsu Limited, 2019. 54 p. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Life-Sciences-Health-Care/gx-lshc-ls-outlook-2019.pdf> (дата звернення: 10.07.2019).
43. Accelerated evolution M&A: transformation and innovation in the insurance industry. KPMG International, 2018. 36 p. URL: <https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2018/06/accelerated-evolution-in-m-and-a-in-the-insurance-industry.html> (дата звернення: 10.10.2019).
44. Best E., Hamilton L., Karlberg M. Mergers and Acquisitions in the U.S. Insurance Sector. Mayer Brown. 2015. 30 p. URL: <https://www.mayerbrown.com/-/media/files/news/2015/12/mergers-and-acquisitions-in-the-us-insurance-secto/files/mergersandacquisitionsintheusinsurancesectorlexisn/fileattachment/mergersandacquisitionsintheusinsurancesectorlexisn.pdf> (дата звернення: 10.10.2019).
45. M&A due diligence workshop : 2017 Engineering and Construction Conference. Deloitte Development LLC, 2017. 52 p. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/us/Documents/Real%20Estate/us-engineering-construction-ma-due-diligence.pdf> (дата звернення: 10.10.2019).

46. AXA to acquire XL Group: Creating the #1 global P&C commercial lines insurance platform. AXA.com : веб-сайт. URL: <https://www.axa.com/en/newsroom/press-releases/20180305-AXA-to-acquire-XL-group> (дата звернення: 20.11.2019).
47. Щиборщ К.В., Логинов П.В. Основные принципы организации процесса слияний и поглощения страховых компаний. *Финансы*. 2000. №3. С. 33–38.
48. Руководство по защите прав потребителей. Нью-Йорк; Женева : ЮНКТАД, 2019. 188 с. URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ditccplp2017d1_ru.pdf (дата звернення: 15.11.2019).
49. 2019 Global M&A Outlook: Unlocking value in a dynamic market. JPMorgan Chase & Co., 2019. 35 р. URL: <https://www.jpmorgan.com/jpmpdf/1320746694177.pdf> (дата звернення: 15.11.2019).
50. Economic and Other Impacts of Foreign Corporate Takeovers in OECD Countries. *International Investment Perspectives: Freedom of Investment in a Changing World 2007 Edition*. OECD, 2007. P. I, Ch. 4. P. 65-91. URL: <https://www.oecd.org/daf/inv/investment-policy/40476100.pdf> (дата звернення: 15.11.2019).
51. Past as prologue Navigating: through the 2018-2020 M&A cycle. Deloitte LLP, 2018. 24 р. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/jp/Documents/global/gx-ma-past-as-prologue.pdf> (дата звернення: 15.11.2019).
52. World investment report 2018: Investment and new industrial policies. UNCTAD, 2018. 213 р. URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2018_en.pdf (дата звернення: 15.11.2019).
53. Glass M. C., Polonyk O. Market Trends 2018/19: Hostile Takeovers and Proxy Contests. LexisNexis, 2019. 11 р. URL: <https://jenner.com/system/assets/publications/19232/original/glass%20Lexis%20August%202019.pdf?1566420653> (дата звернення: 15.11.2019).

54. British Airways купила bmi за 270 млн долларів. *Новостной портал України Delo.ua* : веб-сайт. URL: <https://delo.ua/business/british-airways-kupila-bmi-za-270-mln-dollarov-170437/> (дата звернення: 15.11.2019).
55. Біленький, О. Ю. Аналіз конкурентних стратегій ТНК в умовах глобалізації економічної діяльності. *Економічний аналіз* : зб. наук. праць. Тернопіль : «Економічна думка», 2015. № 2, т. 21. С. 36-41.
56. Портер М. Е. Конкурентное преимущество: как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость / пер. с англ. Москва : Альпина Паблишер, 2016. 167 с.
57. Як успішні компанії використовують аутсорсинг для підвищення своєї ефективності. *Бізнес Журнал* : веб-сайт. URL: <https://business.ua/business/5009-autorsynh-dlia-kozhnoho> (дата звернення: 15.11.2019).
58. M&A Making the deal work: Strategy. Deloitte Development LLC, 2017. 42 p. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/us/Documents/mergers-acquisitions/us-ma-making-the-deal-work-strategy.pdf> (дата звернення: 17.11.2019).
59. Москвін Б. Ю. Програма захисту підприємств від недружніх поглинань на ринку корпоративного контролю України. *Агросвіт*. 2014. № 20. С. 49-52.
60. Зайцева І. Ю. Організаційно-економічний механізм забезпечення захисту підприємства від недружнього поглинання. *Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка»*. 2010. № 683. С. 279-281.
61. Москвін Б.Ю. Методичні підходи до оцінки вартості захисту підприємств від корпоративних захватів. *Трансформація господарського механізму в умовах економічної кризи* : матеріали ІХ Всеукр. наук. конф. молодих учених і студентів. Чернівці: ЧНУ, 2010. С. 112-114.
62. Правила улаштування електроустановок: ПУЕ-2017. Київ: Міненерговугілля України, 2017. 617 с.
63. Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів НПАОП 40.1-1.21-98: Нормативно-правовий акт охорони праці чинний від 1998-01-09. Київ: Мінпраці України, 1998. 89 с.
64. Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними

- терміналами електронно-обчислювальних машин: ДСанПіН 3.3.2.007-98 чинні від 1998-12-10. Київ: МОЗ України, 1998. URL: <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=2445> (дата звернення 10.11.2019 р.)
65. Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень: ДСН 3.3.6.042-99 чинний від 1999-12-01. Київ: МОЗ України, 1999. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/va042282-99> (дата звернення 10.11.2019 р.)
66. Опалення, вентиляція та кондиціонування: ДБН В.2.5-67:2013 чинний від 2014-01-01. Київ: Мінрегіон України, 2013. 149 с.
67. Класифікація пожеж (EN 2:1992; EN 2:1992/A1:2004, IDT): ДСТУ EN 2:2014 чинний з 01.01.2016. Київ: Мінекономрозвитку України, 2014. 7 с.
68. Визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою: ДСТУ Б В.1.1-36:2016 чинний від 2017-01-01. Київ: Мінрегіон України, 2016. 66 с.
69. Пожежна безпека об'єктів будівництва. Загальні вимоги: ДБН В.1.1-7:2016 чинний від 2017-06-01. Київ: Мінрегіон України, 2017. 47 с.
70. Системи протипожежного захисту: ДБН В.2.5-56:2014 чинний від 2015-07-01. Київ: Мінрегіон України, 2014. 191 с.